

РЕЧНИК НА ЧУЖДИ И ПО-СТАРИ ДУМИ

АГА — низша степен на турската военна или административна йерархия, както и изобщо — първенец; съставка на някои служебни титли и длъжности.

АЛТМИШЛЕК — сребърна монета, равна на 60 пари.

АРАБА — кола.

АРАБАДЖИЯ (мн. ч. арабаджилер) — колар.

АРШИН — мярка за дължина, равна на 68 см; 75,8 см.

АСПРА (акче) — основна сребърна монета в Османската империя, която през XIX в. имала 0,15 г сребърно съдържание.

АЯН, АЯНИН — влиятелни първенци, които посредничели между властта и населението. От XVIII в. нататък доживотна или временна почетна длъжност на лица, натоварени да следят провеждането на държавните мероприятия в провинциите и да уведомяват централното управление за отношението на населението към тези мероприятия.

АШАР, АШУР — десятък от поземления добив, събиран като феодално задължение от раята.

БАРУТХАНЕ, БАРУТАНЕ — държавна фабрика за производство на барут, топове и пр.

БЕДЧИФТЕ — вид плавателен съд в Черно море.

БЕЙ, БЕГ — турска титла, давана на лица с различни длъжности: висши граждански и военни служители, племенни вождове и влашките и молдавските князе.

БЕЙЛЪК — владение на бей; у А. Буе в смисъл на знамет.

БЮЛЮКБАШИЯ, БОЛУБАШИ, БОЛУКБАШИЯ — началник на войсково поделение (20—30 войници) от платените конни отряди на султанската гвардия; командир на еничерски отряд.

БУЮРУЛТИЯ, БУЮРЗИ, БУЮРЗИЯ — бейлербейска (валийска) заповед.

ВАЛИДЕ СУЛТАН — титла, давана на майката на царувания султан.

ВАЛИЯ — управител на вилает, най-голямата административна единица в Турция от XVI в. нататък.

ВЕЗИР — титла на вилаетски управител или на други висши чиновници в Османската империя.

ВЕЛИК ВЕЗИР — пръв министър, председател на държавния съвет (дивана).

ВОЙВОДА — управител на везирски или султански хасове с особени правомощия.

ГАВАЗИН, вж. кавас.

ДЕМИ-ЙЕРМИЛИК, вж. прмилик.

ДЕРВЕНТДЖИИ — категория зависимо население, натоварено да охранява проходи и опасни пътища. В замяна на службата си било освободено от извънредни данъци и плащало намалена феодална рента.

ДИВАН — 1. висш държавен съвет (дивани хумаюн) или съвет при пре-

винциалните управители; 2. приемна в дома на големци и първенци из провинциите.

ДРАМ — стара мярка за тежест = 3.2 г

ДУКАТ — венецианска златна монета.

ЕЯЛЕТ (ЕАЛЕТ) — най-голямата административна единица в Османската империя през 14—18 в.

ЗИАМЕТ — служебно феодално владение с годишен доход до 99 999 акчета.

ЙЕРМИБЕШЛИК — златна монета в Турция от 25 парични единици.

ИМАМ — мюсюлмански свещенослужител, глава на мюсюлманската община.
ИМАРЕТ — странноприемница с обществена кухня, където раздавали храна на бедните и пътниците.

ИРМИЛИК (АЛТЪН), (ирмилиук, йермелик, ярмелик) — златна монета, сечена при султан Махмуд II на 26-тата година от управлението му (1833). Имало и половин ирмилик (у А. Буе деми-йермилик = 20 гроша).

КАВАС — въоръжено лице от свитата на везирите и провинциални висши чиновници, пазачи на чуждите дипломатически представителства в Турция, стражари.

КАДИЯ — орган на съдебноадминистративната власт в казите — административни единици, по-малки от санджаци.

КАИМАКАМ — заместник, временно изпълняващ длъжността на някое служебно лице. След военноадминистративните реформи при султаните Махмуд II и Абдул Меджид каймаками в армията — подполковниците, а в администрацията — наместници на валията в определен санджак.

КАСАБА — малък град.

КВИНТАЛ (КИНТАЛ) — мярка за тежест = 100 кг.

КЕСЕ, КЕСИЯ — единица за броене на пари, равностойна на 500 гроша.

КЕХАЯ (КЕТХУДА) — доверено лице, отговорно лице на някоя служба или влиятелни сановници; началник, главатар; началник на овчарите.

КИРАДЖИЯ — който прекарва, пренася неща (стоки) на коне или на коли; живеещ под наем (кирия).

КОНАК — седалище на върховния представител на турската власт в населените места; сграда, в която се спират пътниците да пренощуват; принудително настаняване на турски властници в жилищата на раята.

ЛЕВГА — стара мярка за дължина, километрична левга = 4 км; морската левга = окл. 5556 км; пощенската = 3898 км; земната и обикновената = 4445 км.

ЛИВРА — стара монета с варираща стойност, заменена по-късно с франка.

ЛИНИЯ — стара френска мярка за дължина = 1/12 от пуса или 2,25 мм.

МЕНЗИЛ — попътна пощенска станция, където пътуващите подменяли конете си и отпочивали. За издръжката им се събирал данък (мензилска помощ) от околната рая, която била натоварена да се грижи за мензилските коне и да ги доставя, когато липсват.

МЕНЗИЛДЖИЯ, МИЗИЛДЖИЯ — чиновник, отговарящ за мензилите.

МЕСДЧИД (МЕСДЖИД) — мюсюлмански параклис, малка култова сграда без постоянен свещенослужител (имам), където не се четяла петъчна молитва.

МИЛЯ — пътна мярка за дължина, различна в различните държави; морската миля се дели на 10 кабелтова или 120 възела; у римляните = 1000 стъпки (крачки).

МЮЕЗИН (МЮЗЕИН, МУЗЕИН) — духовно лице, което призовава мюсюлманите за молитва от минарето на джамията.

МЪСЪР, МИСИР — египетска монета.

МЮСЕЛИМ, МУСЕЛИМ, МЮТЕСЕЛИМ — наместник на валия, висш про-

винциален чиновник, който е натоварен да управлява средището на административна единица, когато управителят пренесе седалището си другаде.
НАХИЯ, НАИЯ — административна единица, по-малка от каза.

ОКА — мярка за тежест, равна на около 1260 г.

ОНС — стара мярка за тежест = 30,594 г.

ПАНДУРИ — местна стража, наети и изплащани от градското управление.

ПАРА — сребърна турска монета.

ПАША — титла, давана на висши военни и административни чиновци.

ПАШАЛЪК — административна единица.

ПЕЗЕТА — испанска монета.

ПИАСТЪР, ПИАСТРА — турска монета = един грош; дребна египетска монета.

ПИНТ — стара френска мярка за течности = 0,93 л.

ПУЛ (МАНГЪР) — дребна монета, равна на $\frac{1}{2}$ акче.

ПУС — стара френска мярка за дължина = 27,07 мм.

РУП, РУПЧЕ — четвъртинка от гроша.

РУБ, РУБИЕ — златна монета в Османската империя.

САНДЖАК — административна единица, по-малка от вилает.

САНТИМ — стотна част от франка, стотинка.

САРАФ — банкер, лихвар.

СЕКЕН, СЕКВЕН — златна монета с различни стойности, употребявана някога в италианските държави и в Ориента.

СОЛД, СОЛДО — италианска медна монета — 820 от лира.

СПАХИЯ: 1. дребен феодал, задължен да служи във феодалното опълчение и да екипира на свои средства определен брой въоръжени конници.

2. боец от султанската конница на заплата.

СУ — дребна френска монета от 5 сантима = $\frac{1}{20}$ от франка.

ТАТАРИН — курьер, придружвач на пътешественици и посланици; народно име.

ТЕКЕ — дервишка обител с гробница на някой изтъкнат мюсюлманин.

ТЕСКЕРЕ — удостоверение, документ.

ТИМАР — служебно ленно владение с годишен доход до 19 999 акчета, давано срещу военни и други задължения към централната власт.

ТОАЗ — стара френска мярка за дължина = 1,949 м.

ТУГ — конска опашка, отличителни знаци за ранга на висшите чиновци във феодалното опълчение.

УЛЕМИ — учени, познаващи религиознодогматичните и правните въпроси на исляма. От техните среди се набирали служителите в съдебноадминистративните учреждения.

ФЛОРИН, ФЛОРИНА — флорентинска златна монета от XIII в., разпространена по-късно в много европейски страни; сребърният флорин бил в обръщение в Англия до втората пол. на XIX в.

ЧИФЛИК — големи лични стокови феодални стопанства.

ЮРУКБЕГ, ЮРУШКИ БЕИ, началник на юруците — полуномадско население, служещо във военнопомощните корпуси.